

**Aholining investitsion faolligini oshirishda moliyaviy savodxonlikning roli:
O'zbekiston tajribasi**

O'ktamov Abbos O'ktamovich

“Tadbirkorlikni rivojlantirish” AJ

Axborot-tahlil mutaxassisi

+998974078777

A.uktamovich@mail.ru

Bozor iqtisodiyoti sharoitida fuqarolarning moliyaviy savodxonligi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Xususan, aholining investitsion faol bo'lishi, moliyaviy qarorlarni ongli ravishda qabul qilishi va uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikka erishishi bevosita ularning moliyaviy bilim va ko'nikmalariga bog'liq.

O'zbekiston sharoitida aholi investitsion imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmasligi, ko'pincha yuqori xavfli moliyaviy piramidalarga aldanishi yoki bank xizmatlaridan foydalanmasligi moliyaviy savodxonlik darajasining yetarli emasligidan dalolat beradi. Shu bois, mazkur maqolada moliyaviy savodxonlikni oshirish orqali aholining investitsion faolligini rag'batlantirish masalalari, davlat siyosati va xalqaro tajriba asosida tahlil qilinadi.

Moliyaviy savodxonlik va investitsion faollik o'rtasidagi bog'liqlik mavjud. Moliyaviy savodxonlik deganda, shaxsning daromad va xarajatlarni rejalashtirish, moliyaviy risklarni baholash, jamg'arma qilish va turli investitsiya vositalaridan foydalanish bo'yicha bilim va ko'nikmalariga ega bo'lishi tushuniladi.

Jahon bankining 2023-yildagi hisobotida qayd etilishicha, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda aholining 60-70 foizi o'z jamg'armalarini

investitsiyalarga yo'naltiradi. Aksincha, past savodxonlik darajasi aholining kreditga qaramligini oshiradi va moliyaviy xavflarga duchor qiladi.

Investitsion faollik — aholi tomonidan moliyaviy resurslarning aksiyalar, obligatsiyalar, investitsiya fondlari, startaplar yoki ko'chmas mulkka yo'naltirilishini anglatadi. Bu esa bevosita moliyaviy tushunchalar va xavflarni boshqarish salohiyatiga bog'liq.

O'zbekistonda so'nggi yillarda moliyaviy savodxonlikni oshirish borasida qator tashabbuslar amalga oshirildi. 2022-yilda Prezident Farmoni bilan 'Moliyaviy savodxonlikni oshirish milliy strategiyasi' ishlab chiqildi. Bunda Moliya vazirligi, Markaziy bank va boshqa moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda maktab, kollej va oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy bilimlarni singdirish ko'zda tutilgan. Markaziy bank tomonidan "Moliyaviy savodxonlik haftaligi", "Yosh investorlar" tanlovlari va mobil ilovalar orqali interaktiv ta'lim tizimi yo'lga qo'yilgan. Shuningdek, ommaviy axborot vositalarida va ijtimoiy tarmoqlarda moliyaviy savodxonlikni targ'ib qilish bo'yicha muntazam ishlar olib borilmoqda. Ammo, 2023-yil yakuni bo'yicha aholi orasida aksiyalar va obligatsiyalarga sarmoya kiritayotganlar soni 1% dan oshmagan. Bu esa hali ko'plab muammolar mavjudligini ko'rsatadi.

Rivojlangan mamlakatlarda moliyaviy savodxonlik davlat siyosatining ajralmas qismidir. Masalan:

- AQSH. 50 ta shtatning har birida moliyaviy ta'lim majburiy fan sifatida joriy qilingan. "JumpStart Coalition" kabi NNTlar orqali bolalikdan moliyaviy ko'nikmalar beriladi.
- Avstraliya. "ASIC MoneySmart" platformasi orqali aholining barcha qatlamlariga bepul moliyaviy maslahatlar va kurslar taqdim etiladi.

- Janubiy Koreya. Maktab o'quv dasturlarida moliyaviy rejalashtirish, jamg'arma va investitsiya asoslari o'rgatiladi.

Bu davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, aholining moliyaviy bilim darajasi oshsa, investitsiya hajmi va barqarorlik darajasi ham o'sadi. Bu borada moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. Maktab va oliy ta'lim dasturlariga moliyaviy ta'limni majburiy ravishda kiritish;
2. Hududlarda moliyaviy maslahat markazlarini tashkil etish;
3. Onlayn platformalar orqali bepul kurslar va test tizimlarini kengaytirish;
4. Banklar va investitsiya kompaniyalari tomonidan aholiga tushunarli tilda materiallar tayyorlash;
5. Axborot vositalarida maxsus moliyaviy ko'rsatuvlar tashkil etish;
6. Xorijiy moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda xalqaro tajribalarni joriy qilish.

So'nggi yillarda O'zbekiston moliyaviy savodxonlikni oshirishni milliy ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilagan. 2020–2024-yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasi, 2022-yilda qabul qilingan “Moliyaviy savodxonlikni oshirish strategiyasi” va Markaziy bankning o'z dasturlari orqali aholining moliyaviy bilimini oshirish maqsadida bir qator loyihalar amalga oshirildi.

Maktab va kollej o'quv dasturlariga moliyaviy asoslar bo'yicha mashg'ulotlar kiritildi, oliy ta'lim muassasalarida maxsus kurslar ochildi. Banklar, investitsiya kompaniyalari va sug'urta tashkilotlari o'z mijozlariga interaktiv kurslar, seminar va treninglar o'tkazishni yo'lga qo'ygan. Bunday yondashuvlar aholining moliyaviy imkoniyatlarini to'g'ri baholash, sarmoya kiritishda ehtiyotkorlik bilan harakat qilishiga xizmat qilmoqda. Jumladan, “Yoshlar daftari” loyihasi orqali moliyaviy bilimlarni oshirish,

“Ayollar daftari” orqali xotin-qizlarni iqtisodiy faollikka jalb etish bo‘yicha ham bir qancha dasturlar ishlab chiqilgan. Aholi bandligini ta’minlash markazlari va yoshlar texnoparklari faoliyati moliyaviy o‘zini o‘zi ta’minlashga asos bo‘layotir.

Xalqaro moliyaviy institutlar, xususan Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki (OTB), Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YTTB), Xalqaro valuta fondi (IMF) va OECD O‘zbekistonda moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishda faol ishtirok etmoqda. Jahon banki tomonidan “Moliyaviy savodxonlikni baholash” loyihasi doirasida 2021–2023-yillarda so‘rovnomalar o‘tkazilib, O‘zbekistondagi moliyaviy xatti-harakatlar, jamg‘arma madaniyati, kreditga munosabat kabi ko‘rsatkichlar chuqur tahlil qilindi. OTB esa ayollar va yoshlar o‘rtasida moliyaviy ta’lim loyihalarini moliyalashtirib, Andijon, Qashqadaryo va Namangan viloyatlarida interaktiv markazlar ochilishiga ko‘maklashgan.

OECD/INFE (International Network on Financial Education) tomonidan O‘zbekiston 2022-yildan buyon rasmiy hamkor davlat sifatida tan olingan va INFE milliy strategiyasini ishlab chiqishda texnik yordam ko‘rsatmoqda. YTTB esa raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish orqali aholining moliyaviy integratsiyasini kuchaytirishga e’tibor qaratmoqda.

Germaniyada “Schulbanker” loyihasi orqali o‘quvchilar moliyaviy model va sarmoya nazariyalarini simulyatsiya asosida o‘rganishadi. Bu ularning real investitsiya qarorlarini qabul qilish malakasini shakllantiradi. Kanadada esa “Financial Literacy Month” doirasida har yili noyabr oyida minglab vebinarlar, master-klasslar o‘tkaziladi.

Yaponiya va Janubiy Koreya maktab yoshidan boshlab bolalarga moliyaviy byudjet tuzish, sarmoya qilish va valyuta risklarini boshqarish kabi bilimlarni o‘rgatmoqda. Ushbu mamlakatlar tajribasi asosida O‘zbekistonda quyidagilarni joriy etish tavsiya etiladi:

- Har bir hududda moliyaviy bilimlar markazini tashkil etish;
- Ota-onalar uchun alohida seminarlar va kurslar yo‘lga qo‘yish;
- Teleradiokanallar orqali muntazam interaktiv ko‘rsatuvlar tayyorlash;

- Mobil ilovalar va raqamli test tizimlari orqali aholini baholash va rag‘batlantirish mexanizmini joriy qilish.

Xulosa shuki, O‘zbekistonda aholining investitsion faolligini oshirish uchun moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi. Moliyaviy ta’limning samarali tashkil etilishi orqali fuqarolarning o‘z mablag‘larini ongli boshqarish, investitsion qarorlar qabul qilish va moliyaviy barqarorlikka erishish imkoniyati ortadi. Davlat siyosati, moliyaviy institutlar va fuqarolik jamiyatining o‘zaro hamkorligida bu yo‘nalishda ijobiy natijalarga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – T.: O‘zbekiston, 2021.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 23-iyundagi 'Moliyaviy savodxonlikni oshirish strategiyasi' to‘g‘risidagi PF-266-sonli Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki: Moliyaviy savodxonlik portalidagi ma’lumotlar – www.finfacts.uz
4. Jahon banki: Financial Capability Surveys 2023.
5. OECD/INFE: National Strategies for Financial Education, 2022.
6. ASIC MoneySmart (Avstraliya), 2023.
7. U.S. Financial Literacy and Education Commission materiallari, 2023.